

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ІНСТРУКЦІЯ №7-ОП

**ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ
З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В
НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

м. ЗАПОРІЖЖЯ
2019

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

ЗАТВЕРДЖЕНО
Наказ ректора
НУ «Запорізька політехніка»
від «18»вересня 2019 р. № 188-А

ІНСТРУКЦІЯ №7-ОП

**ВСТУПНИЙ ІНСТРУКТАЖ
З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ
ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ ТА ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ В
НУ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»**

**ПЕРЕЛІК ПИТАНЬ ВСТУПНОГО ІНСТРУКТАЖУ З
ОХОРОНИ ПРАЦІ І ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ**

№ з/п	Зміст	Сторінка
1	Загальні відомості про університет.	4
2	Загальні вимоги правил охорони праці і пожежної безпеки в університеті.	5
	2.1. Загальні вимоги правил охорони праці.	5
	2.2. Організація робочого місця.	6
	2.3. Загальні вимоги пожежної безпеки.	6
3	Правила внутрішнього трудового розпорядку університету, відповідальність за порушення цих правил.	8
4	Основні положення Закону України «Про охорону праці», Кодексу законів про працю та нормативних актів про охорону праці.	8
	4.1. Законодавство про охорону праці.	8
	4.2. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці.	8
	4.3. Права працівника на охорону праці при укладанні трудового договору.	8
	4.4. Права працівника на охорону праці під час роботи в університеті.	8
	4.5. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань.	9
	4.6. Права працівника на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці.	9
	4.7. Видача працівнику спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, миючих засобів.	9
	4.8. Відшкодування адміністрацією збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я.	9
4.9. Охорона праці жінок та осіб, молодших 18 років.	9	
5	Система управління охороною праці, державний нагляд та громадський контроль за охороною праці в університеті.	10
	5.1. Обов'язки адміністрації щодо охорони праці.	10
	5.2. Обов'язки працівника виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці.	10
	5.3. Відповідальність працівників за порушення вимог щодо охорони праці.	11
	5.4. Попередні та періодичні медичні огляди.	11
	5.5. Навчання та інструктаж з питань охорони праці.	11
6	Порядок розслідування та оформлення документації щодо нещасних випадків та професійних захворювань.	11
7	Основні вимоги виробничої санітарії та особистої гігієни.	15
8	Перша допомога потерпілим. Дії працівника у разі нещасного випадку та аварії.	17

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ ПРО УНІВЕРСИТЕТ

Існування навчального закладу розпочалося з 1900 р., коли у повітовому місті Олександрівськ (з 1924 р. - Запоріжжя) було створено семикласне технічне училище, яке готувало фахівців середньої кваліфікації - техніків-механіків. Директором училища був досвідчений інженер і педагог Д. М. Поддєрьогін, який очолював його протягом 18 років. Одночасно з навчальною роботою велося будівництво основних приміщень. Незабаром були споруджені головний триповерховий корпус, а також майстерні, гімнастичний павільйон, житлові будинки для співробітників. У навчальному корпусі розмістилися аудиторії, фізичні і механічні кабінети, лабораторії, актовий зал, магазин з продажу готових виробів. Добре налагоджене навчання, обладнані майстерні відділень – теслярного, модельного, механічного, слюсарного, ливарного - дозволяли колективу училища навчати, готувати кваліфікованих підготовлених техніків-механіків. Його випускники успішно працювали на машинобудівних підприємствах, що сприяло підвищенню авторитету, визнанню училища. Воно вважалося одним з кращих не лише в Україні, але й в Європі. У 1920 р. училище реорганізоване у Запорізький індустріальний технікум з чотирирічним навчанням. З листопада 1922 р. у відповідності до нової системи народної освіти в Україні технікум був навчальним закладом, який готував інженерів-механіків для сільгоспмашинобудування та інженерів для машинобудування. У 1930 р. технікум був перетворений на інститут сільгоспмашинобудування. Протягом 10 років, до початку Другої світової війни, дипломи інженерів одержали тут 782 особи, які надалі працювали як на запорізьких заводах - комбайновому, моторобудівному та інших, так і на заводах інших міст країни Краматорська, Кіровограда, Луганська, Пензи тощо.

У важкі роки війни понад 600 студентів і викладачів закладу пішли на фронт, 52 навчалися в Артилерійській академії ім. Ф. Держинського, 30 закінчили прискорений курс Військової академії механізації і моторизації. Понад 300 студентів і викладачів були відзначені за виявлені ними героїзм і мужність на фронтах бойовими орденами і медалями. Понад 50 воїнів не повернулися додому...

У 1941 р. інститут був евакуйований до міста Барнаул Алтайського краю, а згодом на базі інституту створили Алтайський політехнічний інститут. Після визволення Запоріжжя від німецько-фашистських загарбників в 1944 р. був організований Запорізький автомеханічний інститут, який через три роки став Запорізьким інститутом сільськогосподарського машинобудування, а в 1957 р. був перейменований на машинобудівний інститут. В 1980 р. за велику роботу з підготовки кадрів для народного господарства вуз нагороджено орденом «Знак пошани». За постановою Кабінету Міністрів України від 20 квітня 1994 р. на базі машинобудівного інституту створений технічний університет.

У серпні 2001р. університету було надано статус **«НАЦІОНАЛЬНОГО»**.

Університет сьогодні - це 5 інститутів, 13 факультетів, 59 кафедр, 9 навчально-лабораторних корпусів, 4 студентських гуртожитка, бібліотека з книжковим фондом у понад мільйон примірників, редакційно-видавничий відділ, комп'ютерна друкарня, спортивний та харчовий комплекси, потужна адміністративно-господарська частина тощо,

Університет готує бакалаврів, спеціалістів (інженерів), магістрів. Викладацький склад налічує близько 700 осіб, з яких 640 мають наукові ступені і вчені звання, в т.ч. 47 докторів наук, професорів. Із числа викладачів 24 особи обрані дійсними членами і членами-кореспондентами галузевих академій України, 25 мають почесні звання заслужених діячів науки і техніки, заслужених працівників освіти, лауреатів Державної премії. В університеті навчається понад 13 тис. студентів. В університеті працює військова кафедра з підготовки офіцерів запасу одночасно з навчанням на денній формі. Підготовча робота з майбутніми абітурієнтами здійснюється на факультеті довузівського навчання у формі підготовчого відділення, підготовчих курсів, школи вихідного дня. У ЦПК (центрі підвищення кваліфікації, перепідготовки, удосконалення керівних працівників і спеціалістів) здійснюється підготовка та перепідготовка фахівців за шістьма

спеціальностями. Особи, які вже мають вищу освіту, а також здобувачі освіти денної форми навчання мають можливість одержати другу вищу освіту з отриманням відповідного диплома.

В університеті здійснюється підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації в аспірантурі і докторантурі, працюють спеціалізовані вчені ради із захисту дисертацій.

За роки свого існування університет підготував понад 85 тис. фахівців, серед яких близько 1500 громадяни іноземних країн Азії, Африки, Європи, Латинської Америки. Підтримуються ділові, наукові, освітянські та культурні зв'язки з навчальними закладами Китаю, Німеччини, Польщі, Росії, Франції тощо.

При університеті створено «Запорізький регіональний центр політехнічної освіти», який об'єднує понад 40 шкіл, коледжів, технікумів міста Запоріжжя та області, випускники яких мають відповідні пільги при вступі до університету. До складу університету входить Токмацький механічний технікум, Бердянський машинобудівний коледж, Запорізький електротехнічний коледж, Запорізький коледж радіоелектроніки, Запорізький гуманітарний коледж, Запорізький будівельний коледж. Відкрито навчальне відділення «Освіта для бізнесу», яке готує кадри для бізнес-структур.

Наказом МОНУ від 01.04.2019р. № 420 Запорізький національний технічний університет перейменовано в Національний університет «Запорізька політехніка».

2. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ПРАВИЛ ОХОРОНИ ПРАЦІ І ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ В УНІВЕРСИТЕТІ

2.1. Загальні вимоги правил охорони праці

Для запобігання нещасних випадків із здобувачами освіти університету і застереження державного майна від пожеж, аварій, вибухів необхідно знати і суворо дотримуватись правил внутрішнього розпорядку, техніки безпеки, виробничої санітарії і пожежної безпеки. Неохайність, неухажливість, недостатня обізнаність з приладами, властивостями речовин та правилами їх зберігання та використання можуть призвести до нещасного випадку.

Основними правилами безпеки, що поширюються на всіх працівників та здобувачів освіти університету, є такі.

- Не порушуйте самі і зупиняйте порушників правил техніки безпеки, внутрішнього трудового розпорядку.
- Не чіпайте, не вмикайте і не вимикайте без дозволу відповідальної особи (завідувача лабораторії, старшого лаборанта, керівника робіт чи викладача) вимикачі, автоматичні вимикачі, рубильники, прилади. Помилкове включення або виключення діючих або недіючих установок може призвести до нещасного випадку або аварії.
- Перш ніж приступити до виконання роботи, треба уважно ознайомитись з завданням, з правилами його безпечного виконання, з обладнанням, матеріалами, інструментом. Перевірити справність загородок, запобіжних пристосувань.
- При виявленні неполадок в обладнанні чи порушення умов безпечного проведення заняття або робіт, поставте до відома про це відповідальну особу (завідувача лабораторії, викладача, старшого лаборанта, майстра або виконроба).
- Не захарашуйте лабораторії, майстерні, свої робочі місця непотрібним обладнанням, предметами, що не мають відношення до виконання даної роботи. Пам'ятайте, що це може бути причиною нещасного випадку.
- Під час роботи в лабораторії, майстерні і інших навчальних і виробничих дільницях, слід виконувати тільки ту роботу, яку Вам доручено. Виконувати інші роботи категорично заборонено.
- Брудні, промаслені ганчірки викидати в спеціально для цього відведенні металеві ящики.
- Не проводити роботи чи заняття в місцях, не передбачених навчальним розкладом, графіком або іншими документами, що дають на це право.

- Не заходити в лабораторії чи майстерні, де Ви не працюєте, якщо на те немає дозволу особи, що відповідає за цей об'єкт. Рада університету своїм рішенням заборонила паління в навчальних приміщеннях та коридорах. Палити дозволено тільки в спеціально для цього відведених приміщеннях або місцях. Необачне поводження з вогнем та паління в заборонених місцях можуть стати виною вибуху або пожежі.
- Дбайливо поведіться з приладами, лабораторним, виробничим чи аудиторним обладнанням.
- Забороняється залишатися працювати в лабораторії чи майстерні одному. Обов'язкова присутність другої особи, для надання необхідної допомоги працюючому в разі нещасного випадку, вибуху або пожежі.

2.2. Організація робочого місця

Для всіх, хто вперше приступає до роботи на даному робочому місці, обов'язково проводиться відповідний інструктаж. Проведення такого інструктажу документально оформляється в журналі інструктажів на робочому місці, де вказується місце роботи, хто провів інструктаж та хто його одержав. Кожна з двох осіб залишає в журналі свій підпис, вказавши дату проведення інструктажу.

Приступати до роботи без проходження інструктажу забороняється!

Перед початком роботи дуже важливо перевірити своє робоче місце на наявність та стан обладнання, приладів, пристосувань і захисних засобів, що застосовуються при виконанні даної роботи.

Кожне робоче місце повинне відповідати всім вимогам правил і норм техніки безпеки і виробничої санітарії, мати достатню площу для розташування обладнання, мати добре освітлення, вентиляцію, заземлення.

Робоче місце необхідно утримувати в чистоті і порядку, не захащувати його. Виявивши недоліки в організації безпечної праці на робочому місці, необхідно доповісти безпосередньому начальнику. Після закінчення роботи обов'язково слід прибрати своє робоче місце.

2.3. Загальні вимоги пожежної безпеки

Підтримання на належному рівні пожежної безпеки є невід'ємною частиною загальнодержавної політики з охорони життя і здоров'я людей, національного багатства і навколишнього середовища.

Найчастіше пожежі, що трапляються в адміністративних та навчальних будівлях, мають місце з вини людей, які там працюють, через їх безвідповідальне ставлення до протипожежних заходів.

Найбільш поширеними причинами пожеж є паління в недозволених місцях, незагашені цигарки, залишені без догляду, вимкнені в мережу електронагрівальні прилади, вмикання в електромережу двох і більше споживачів великої потужності, що призводить до загорання проводів мережі, користування саморобними некаліброваними плавкими запобіжниками, користування неполагодженою мережею. Поширеною причиною пожеж є також зберігання поза виділеними місцями займистих та легкозаймистих матеріалів.

Протипожежна профілактика є основною частиною заходів, що проводяться з метою безпечної експлуатації будівель. Усі заходи, що проводяться з цією метою, повинні запобігати виникненню пожеж, а при їх виникненні, локалізувати вогнище і забезпечити гасіння пожежі. Одночасно передбачається створення нормальних умов для евакуації людей і матеріальних цінностей із зони горіння.

За невиконання вимог пожежної безпеки відповідальні особи несуть адміністративне покарання у вигляді грошового штрафу.

Від кожного працівника та здобувача освіти вимагається чітке знання і суворе дотримання існуючих правил пожежної безпеки та недопущення дій, що можуть призвести до пожежі.

Коли все ж виникла пожежа, на першій її стадії повинно стати за правило: «Гасити не вогонь, а те, що горить!» У тяжких умовах виходу людей з задимленої зони в безпечне місце необхідно мати на увазі, що легше дихати через добре змочену носову хустину або рушничок.

За умов неможливості евакуації із приміщення, що горить, застосувати засоби самозахисту, виходячи з конкретних обставин.

Протипожежна профілактика передбачає завчасне визначення відповідальних за протипожежний стан в аудиторіях, лабораторіях, кабінетах, навчальних корпусах, господарчих майстернях, гуртожитках та ін. Така відповідальність покладається безпосередньо на керівників перерахованих підрозділів, а на конкретному робочому місці на особу, що працює на ньому.

Кожна з відповідальних осіб повинна забезпечити доступне місце розташування первинних засобів гасіння, ознайомлення всіх працівників та здобувачів освіти з місцем їх знаходження і методикою їх практичного застосування. Усі первинні засоби повинні зберігатися у справному стані і бути повсякчас готові для застосування.

Основні правила протипожежної безпеки у всіх підрозділах університету та порядок дії працюючих зводяться до такого:

- виникла пожежа - негайно повідомити за номером 3-10 або 764-19-21 відділ Охорони і

9-101 пожежно-рятувальна служба;

- вимкнути електромережу і цим зняти напругу з обладнання, вентиляції тощо:

- розпочати гасіння полум'я наявними засобами пожежогасіння (вогнегасник, пісок, ковдра, вода і інше).

Якщо неможливо зняти напругу з об'єкта, що загорівся, то треба пам'ятати, що:

а) гасити об'єкти, що живляться напругою до 380 вольт, можна вогнегасниками ВВ-2, ВВ-5, ВВ-8, тобто вуглекислотними;

б) гасити об'єкти, що живляться напругою до 1000 вольт, можна порошковими вогнегасниками ВПВ-2, ВП-1 (останні можуть бути використані і замість ВВ-2, ВВ-5, ВВ-8).

Усі приміщення, незалежно від їх призначення, повинні утримуватись в чистоті, а проходи, виходи, коридори, тамбури, східці не повинні заставлятися обладнанням, меблями та іншим.

Двері евакуаційних виходів повинні вільно відчинятися у напрямі виходу із будівлі і забезпечити можливість евакуації людей.

Вихід на територію, що прилягає до запасного виходу з приміщення, повинен бути вільним.

Всередині приміщень під східцями будівель забороняється влаштовувати складські приміщення, монтувати обладнання, що заважає пересуванню людей.

Застосування та зберігання балонів із стисненим газом в приміщеннях цокольних поверхів та підвальних приміщеннях категорично забороняється.

Проведення вогневих робіт (електро та газозварювання, паяльні лампи) навіть там, де приміщення відповідає вимогам щодо проведення таких робіт, вести лише з письмового дозволу головного інженера, головного енергетика або головного механіка, а також обов'язковим письмовим погодженням з відділом «Охорони праці» («НАРЯД - ДОПУСК»).

Особи, що не пройшли інструктаж з протипожежної безпеки, до роботи не допускаються!

3. ПРАВИЛА ВНУТРІШНЬОГО ТРУДОВОГО РОЗПОРЯДКУ УНІВЕРСИТЕТУ, ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЦИХ ПРАВИЛ

Ознайомлення з правилами проводиться в відділі кадрів.

4. ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ЗАКОНУ УКРАЇНИ «ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ», КОДЕКСУ ЗАКОНІВ ПРО ПРАЦЮ ТА НОРМАТИВНИХ АКТІВ ПРО ОХОРОНУ ПРАЦІ

4.1. Законодавство про охорону праці

Законодавство про охорону праці складається з Закону «Про охорону праці», «Кодексу законів про працю України» та інших нормативних актів.

4.2. Основні принципи державної політики в галузі охорони праці

Державна політика охорони праці базується на принципах:

- пріоритету життя і здоров'я працівників та здобувачів освіти;
- відповідальності власника (адміністрації) за створення безпечних і нешкідливих умов праці;
- соціального захисту працівників та здобувачів освіти, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві і професійних захворювань;
- здійснення навчання населення, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці.

4.3. Права працівника на охорону праці при укладанні трудового договору

Умови трудового договору не можуть містити положень, які не відповідають законодавчим та іншим нормативним актам про Охорону праці, що діють на Україні.

При укладанні трудового договору працівник має бути проінформований адміністрацією під розписку про умови праці в університеті, наявність на його робочому місці небезпечних і шкідливих виробничих факторів, які ще не усунуто, можливі наслідки їх впливу на здоров'я та про його права на пільги і компенсації за роботу в таких умовах відповідно до законодавства і колективного договору.

Забороняється укладання трудового договору з громадянином, якому за медичним висновком протипоказана запропонована робота за станом здоров'я.

4.4. Права працівника на охорону праці під час роботи в університеті

Умови праці на робочому місці, а також санітарно-побутові умови повинні відповідати вимогам нормативних актів про охорону праці. Працівник має право відмовитися від дорученої роботи, якщо створилася виробнича ситуація, небезпечна для його життя чи здоров'я, або для людей, які його оточують і навколишнього середовища. Факт наявності такої ситуації підтверджується спеціалістом відділу охорони праці з участю представника профспілки, а в разі виникнення конфлікту - відповідним органом державного нагляду за охороною праці з участю представника профспілки.

За період простою з цих причин, а не з вини працівника, за ним зберігається середній заробіток.

Працівник має право розірвати трудовий договір за власним бажанням, якщо адміністрація не дотримується законодавства про охорону праці, умов колективного договору з цих питань, У цьому випадку працівникові виплачується вихідна допомога в розмірі, передбаченому колективним договором, але не менше тримісячного заробітку.

Працівника, який за станом здоров'я потребує надання легшої роботи, адміністрація повинна відповідно до медичного висновку перевести, за його згоди, на таку роботу тимчасово або без обмеження строку.

Оплата праці при переведенні працівника за станом здоров'я на легшу нижче оплачувану роботу або виплата йому допомоги по соціальному страхуванню проводиться згідно з законодавством.

4.5. Соціальне страхування від нещасних випадків і професійних захворювань

Усі працівники підлягають обов'язковому соціальному страхуванню адміністрацією від нещасних випадків і професійних захворювань. Страхування здійснюється в порядку і на умовах, що визначаються законодавством і колективним договором.

4.6. Права працівника на пільги і компенсації за важкі та шкідливі умови праці

Працівник, зайнятий на роботі з важкими та шкідливими умовами праці безкоштовно забезпечується молоком або рівноцінними харчовими продуктами, мають право на скорочення тривалості робочого часу, додаткову оплачувану відпустку, оплату праці у підвищеному розмірі, що надаються в передбаченому законодавством порядку і колективним договором.

4.7. Видача працівнику спецодягу, інших засобів індивідуального захисту, миючих засобів

На роботах із шкідливими і небезпечними умовами праці, а також роботах пов'язаних із забрудненням або здійснюваних у несприятливих температурних умовах, працівнику видається безкоштовно за встановленими нормами спеціальний одяг, спеціальне взуття та інші засоби індивідуального захисту, а також миючі засоби.

Адміністрація повинна компенсувати працівникові витрати на придбання спецодягу та інші засоби індивідуального захисту, якщо встановлені норми строк видачі цих засобів порушено і працівник був змушений придбати їх за власні кошти. У разі дострокового зносу цих засобів не з вини працівника адміністрація зобов'язана їх придбати за рахунок університету.

4.8. Відшкодування адміністрацією збитків працівникам у разі ушкодження їх здоров'я

Адміністрація зобов'язана відшкодувати працівникові шкоду, заподіяну йому каліцтвом або іншим ушкодженням здоров'я, пов'язаним з виконанням трудових обов'язків, у повному розмірі втраченого заробітку відповідно до законодавства і колективного договору, а також сплатити потерпілому одноразову допомогу.

Якщо нещасний випадок трапився внаслідок невиконання потерпілим вимог нормативних актів про охорону праці, розмір одноразової допомоги може бути зменшено в порядку, що визначається колективним договором. Факт наявності вини потерпілим встановлюється комісією з розслідування нещасного випадку.

Адміністрація відшкодовує потерпілому витрати на лікування (в тому числі санаторно-курортні), протезування, придбання транспортних засобів, догляд за ним та інші види медичної і соціальної допомоги відповідно до медичного висновку, що видається у встановленому порядку.

За працівником, який втратив працездатність у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням, зберігається місце роботи (посада) та середня заробітна плата на весь період до відновлення працездатності або визнання його у встановленому порядку інвалідом.

Час перебування на інвалідності у зв'язку з нещасним випадком на виробництві або професійним захворюванням зараховується до стажу роботи для призначення пенсії за віком.

4.9. Охорона праці жінок та осіб молодше 18 років

Забороняється застосування праці жінок на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, на підземних роботах, крім деяких

підземних робіт (нефізичних робіт або робіт по санітарному та побутовому обслуговуванню), а також залучення жінок до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми.

Забороняється застосування праці неповнолітніх, тобто осіб віком до вісімнадцяти років, на важких роботах і на роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, а також на підземних роботах.

Забороняється також залучати неповнолітніх до підймання і переміщення речей, маса яких перевищує встановлені для них граничні норми. Неповнолітні приймаються на роботу лише після попереднього медичного огляду.

Забороняється залучати неповнолітніх до нічних, надурочних робіт та робіт у вихідні дні.

5. СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ОХОРОНОЮ ПРАЦІ, ДЕРЖАВНИЙ НАГЛЯД ТА ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЗА ОХОРОНОЮ ПРАЦІ В УНІВЕРСИТЕТІ

5.1. Обов'язки адміністрації щодо охорони праці

Адміністрація зобов'язана створити в кожному структурному підрозділі і на робочому місці умови праці відповідно до вимог нормативних актів, а також забезпечити додержання прав працівників, гарантованих законодавством про охорону праці.

З цією метою адміністрація забезпечує функціонування системи управління охороною праці, для чого:

- створює службу охорони праці і призначає відповідальних осіб за охорону праці, пожежну безпеку в структурних підрозділах, лабораторіях, майстернях;
- затверджує посадові інструкції;
- розробляє за участю профспілок і реалізує комплексні заходи для досягнення встановлених нормативів з охорони праці;
- забезпечує усунення причин, що призводять до нещасних випадків, професійних захворювань і виконання профілактичних заходів, визначених комісіями за підсумками розслідування цих причин;
- організовує проведення атестації робочих місць на відповідність нормативним актам про охорону праці в порядку і строки, що встановлюються законодавством, вживає за їх підсумками заходів щодо усунення небезпечних і шкідливих для здоров'я виробничих факторів, встановлює пільги і компенсації;
- розробляє і затверджує положення, інструкції, інші нормативні акти про охорону праці, що діють в межах університету;
- розробляє правила внутрішнього розпорядку;
- здійснює постійний контроль за додержанням працівниками технологічних процесів, правил поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва використання засобів колективного та індивідуального захисту, виконання робіт відповідно до вимог щодо охорони праці;
- у разі виникнення в університеті надзвичайної ситуації і нещасних випадків адміністрація зобов'язана вжити термінових заходів для допомоги потерпілим, залучити при необхідності професійні аварійно-рятувальні формування.

5.2. Обов'язки працівника виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці

Працівник зобов'язаний:

- Знати і виконувати вимоги нормативних актів про охорону праці, правила поведінки з машинами, механізмами, устаткуванням та іншими засобами виробництва, користуватися засобами колективного та індивідуального захисту;
- Додержуватись зобов'язань щодо охорони праці, передбачених колективним договором та правилами внутрішнього трудового розпорядку університету;
- Проходити у встановленому порядку попередні та періодичні медичні огляди;

- Співробітничати з власником у справі організації безпечних і нешкідливих умов праці, особисто вживати посильних заходів щодо усунення будь-якої виробничої ситуації, яка створює загрозу йому чи здоров'ю людей, які його оточують, і навколишньому природному середовищу, повідомляти про небезпеку свого безпосереднього керівника або іншу посадову особу.

5.3. Відповідальність працівника за порушення вимог щодо охорони праці

За порушення законодавчих та інших нормативних актів про охорону праці, створення перешкод для діяльності посадових осіб, органів державного нагляду за охороною праці і представників професійних спілок винні працівники притягаються до дисциплінарної, адміністративної, матеріальної, кримінальної відповідальності згідно із законодавством.

5.4. Попередні та періодичні медичні огляди

Адміністрація зобов'язана за свої кошти організувати проведення попереднього (при прийнятті на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах із шкідливими або небезпечними умовами праці, або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року.

Адміністрація має право притягнути працівника, який ухиляється від проходження обов'язкового медичного огляду, до дисциплінарної відповідальності і зобов'язана відсторонити його від роботи без збереження заробітної плати.

5.5. Навчання та інструктаж з питань охорони праці

Усі працівники при прийнятті на роботу і в процесі роботи проходять в університеті інструктаж (навчання) з питань охорони праці, надання першої (долікарської) медичної допомоги потерпілим від нещасних випадків, про правила поведінки при виникненні аварій.

Працівники, зайняті на роботах з підвищеною небезпекою або там, де є потреба у професійному доборі, повинні проходити попереднє спеціальне навчання і один раз на рік перевірку знань відповідних нормативних актів про охорону праці.

ДОПУСК ДО РОБОТИ ОСІБ ЯКІ НЕ ПРОЙШЛИ: НАВЧАННЯ, ІНСТРУКТАЖ ТА ПЕРЕВІРКУ ЗНАНЬ З ОХОРОНИ ПРАЦІ. ЗАБОРОНЯЄТЬСЯ!!!

6. ПОРЯДОК РОЗСЛІДУВАННЯ ТА ОФОРМЛЕННЯ НЕЩАСНИХ ВИПАДКІВ ТА ПРОФЕСІЙНИХ ЗАХВОРЮВАНЬ

Законодавство України з питань охорони праці передбачає порядок розслідування нещасних випадків та їх документальне оформлення.

В Постанові, затвердженій Кабінетом Міністрів України від 17 квітня 2019 р. № 337, міститься перелік тих нещасних випадків, які підлягають розслідуванню. До них віднесені травми, гострі професійні захворювання та отруєння, теплові удари, опіки, обмороження, утоплення, ураження електричним струмом та блискавкою, ушкодження в наслідок аварій, пожеж, стихійного лиха (землетруси, зсуви, поводи, урагани тощо), контакту з тваринами, комахами та іншими представниками фауни і флори.

На облік беруться лише ті з них, що трапилися:

- під час виконання трудових обов'язків, а також дій в інтересах підприємства без всякого доручення на те;
- на робочому місці, на території підприємства або в іншому місці роботи протягом робочого часу, включаючи і перерви;
- під час приведення в порядок знаряддя виробництва, засобів захисту, одягу перед початком або після закінчення роботи, а також для особистої гігієни;

- під час проїзду на роботу або з роботи на транспорті підприємства або власному транспорті, який використовується в інтересах виробництва, проїзд на транспорті сторонньої організації, якщо між підприємством і сторонньою організацією є договір або по заявці;

- під час аварій (пожеж та інше), а також під час їх ліквідації на виробничих об'єктах;

- під час надання підприємством шефської допомоги;

- у робочий час при прямуванні пішки, на громадському транспорті або транспорті підприємства чи сторонньої організації з працівником, робота якого пов'язана з переміщенням між об'єктами обслуговування;

- під час прямування пішки чи на транспортному засобі до місця роботи чи назад за разовим завданням без оформлення посвідчення про відрядження.

Якщо має місце один із перерахованих випадків і в результаті його наступила непрацездатність впродовж одного і більше робочих днів або виникла необхідність переведення його на іншу легшу роботу терміном не менше як на один день, складається акт за формою Н-1.

Розслідуванню нещасних випадків, пов'язаних з заподіянням тілесних ушкоджень іншою особою або вбивство працівника під час перебування його на роботі, проводиться в такому ж порядку. При цьому питання щодо складання акта за формою Н-1 та взяття випадку на облік вирішується комісією з розслідування з врахуванням матеріалів внутрішніх органів і прокуратури.

Якщо в результаті розслідування встановлено, що смерть є наслідком самогубства або звичайної смерті працівника, а також наступила в результаті вчинення ним злочину, акт за формою Н-1 не складається і не береться на облік як виробничий. Рішення про відмову складання акта форми Н-1 комісією приймається лише при наявності офіційного висновку уповноважених органів:

а) судово-медичної експертизи (відповідного медичного закладу) про факт звичайної смерті;

б) прокуратури - про самогубство;

в) суду - про визнання потерпілого злочинцем.

Не складається акт форми Н-1 та не береться на облік нещасний випадок, що стався внаслідок травлення алкоголем і наркотичними речовинами або внаслідок їх дії (асфіксія, інсульт, зупинка серця та інше), якщо це не викликалось застосуванням цих речовин у виробничих процесах або неправильним їх зберіганням і транспортуванням.

Факт отруєння повинен бути підтверджений висновком медичного закладу. Якщо сталося викрадення працівника під час виконання ним службових обов'язків, розслідування ведеться у встановленому порядку, а рішення про складання акта форми Н-1 та взяття на облік приймається комісією.

Нещасні випадки, що сталися під час перерв (технологічних, санітарно-оздоровчих, для приймання їжі та ін.) розслідуються у встановленому порядку, але рішення про складання акта та взяття на облік приймається комісією з розслідування залежно від обставин і причин.

Не оформляються актом Н-1 та не беруться на облік нещасні випадки, що сталися під час проведення розважальних (в т.ч. і спортивних ігор), якщо при цьому відсутній виробничий фактор.

Якщо потерпілий перебував на території у вихідні та святкові дні і мав на те доручення або йшов на збори, парад, одержувати зарплату тощо, то розслідування ведеться на загальних підставах. У всіх інших випадках не складається акт за формою Н-1 та не ведеться облік.

Не беруться на облік і не складаються акти за формою Н-1 на випадки, що сталися з працівником при прямуванні на роботу або з роботи пішки, на громадському або власному транспорті. Аналогічно при випадках, що трапилися за місцем постійного проживання.

Контроль за своєчасним і правильним розслідуванням та обліком нещасних випадків веде державне управління з нагляду за охороною праці. Громадський контроль здійснюють трудові колективи через обраних ними уповноважених - професійні спілки, в особі своїх виборних органів і представників.

ЯКЩО ТРАПИВСЯ НЕЩАСНИЙ ВИПАДОК

1. Про кожний *нешасний випадок* очевидець, працівник, здобувач освіти, який його виявив, або сам потерпілий повинен *доповісти безпосередньо керівникові робіт*; вжити заходи для надання лікарської допомоги.

2. **Керівник**, одержавши повідомлення про нещасний випадок, зобов'язаний:

- негайно організувати медичну допомогу потерпілому та його доставку до лікувально-профілактичного закладу (медпункт, медсанчастина, поліклініка, лікарня тощо), а також повідомити про те, що сталося, керівника підрозділу, керівника підприємства.

- зберегти до прибуття комісії з розслідування обставини на місці події у такому стані, в якому були в момент події (якщо це не загрожує життю й здоров'ю інших працівників і не приведе до більш тяжких наслідків), а також вжити заходи до недопущення повторення того, що сталося.

3. Лікувально-профілактичний заклад про кожне звернення потерпілого від нещасного випадку, що не був зареєстрований на підприємстві, повинен протягом доби інформувати керівника підприємства, де працює потерпілий, а в разі виявлення гострого професійного отруєння (захворювання) також санепідемстанцію, надсилаючи екстрене повідомлення на кожного потерпілого за формою. Таке саме екстрене повідомлення надсилається керівникові підприємства для вжиття заходів для запобігання подібних випадків.

4. Керівник підприємства, одержавши повідомлення про нещасний випадок, наказом призначає комісію з розслідування у складі керівника (спеціаліста) служби охорони праці підприємства (голова комісії), керівника структурного підрозділу або головного спеціаліста. До комісії входять також представник профспілкової організації, членом якої є потерпілий, а в разі гострих професійних отруєнь (захворювань) - спеціаліст санепідемстанції. Якщо потерпілий не є членом профспілки, то до складу комісії входить уповноважений трудового колективу з питань охорони праці.

5. Комісія з розслідування зобов'язана протягом **3 діб** з моменту події:

а) обстежити місце нещасного випадку, опитати очевидців і осіб, які причетні до нього, та одержати пояснення потерпілого, якщо це можливо;

б) розглянути відповідність умов праці до засобів виробництва проекту і паспортів, а також дотримання вимог нормативно-технічної документації з експлуатації устаткування і нормативних актів з охорони праці;

в) встановити обставини і причини нещасного випадку, визначити відповідальних за це осіб, а також розробити заходи щодо запобігання подібних випадків;

г) якщо комісія дійшла висновку, що випадок зв'язаний з виробництвом, то складається акт за формою Н-1 у п'яти примірниках, в якому зазначається вина підприємства, потерпілого або іншої (сторонньої) особи і надсилається керівникові підприємства на затвердження.

До акта за формою Н-1 додається пояснення очевидців, потерпілого, а також у разі необхідності, паспорти, схеми, фотографії та інші документи, що характеризують стан робочого місця (устаткування, апаратури тощо) з зазначенням небезпечних і шкідливих виробничих факторів.

Нещасні випадки, що оформляються актом за формою Н-1 реєструються на підприємстві в спеціальному журналі.

Через **добу** після закінчення розслідування затверджений керівником акт Н-1 в кількості п'яти примірників видається:

- один примірник потерпілому або особі, що представляє його інтереси;

- керівникові цеху або іншого структурного підрозділу, де стався нещасний випадок, для здійснення заходів щодо запобігання подібних випадків;
- державному інспектору з нагляду за охороною праці;
- профспілковій організації підприємства;
- керівнику (спеціалісту) служби охорони праці.

Копія акта за формою Н-1 у разі гострого професійного отруєння надсилається до санепідемстанції.

Акт за формою Н-1 разом з матеріалами розслідування підлягає зберіганню протягом **45 років** на підприємстві, де трапився нещасний випадок.

Якщо про нещасний випадок потерпілий своєчасно не повідомив свого безпосереднього начальника або керівника підприємства і втрата працездатності потерпілого настала не відразу, потерпілий повинен написати заяву особисто або за допомогою особи, що представляє його інтереси, і після цього проводиться розслідування. Однак, з моменту нещасного випадку при цьому не повинно пройти більше одного року. Протягом **10 днів** після подання заяви комісія з розслідування вирішує питання про складання акта за формою Н-1.

Нещасний випадок, що трапився з працівником, на іншому підприємстві, де він перебував у відрядженні або за завданням керівника свого підприємства, розслідується в організації, де трапився нещасний випадок за участю представника свого підприємства. Випадки з сумісниками розслідуються на підприємствах, де вони суміщають.

Нещасні випадки, що трапляються із здобувачами освіти, що перебувають на практиці, повинні розслідуватись підприємством, де трапився цей випадок за участю представника свого закладу освіти.

Нещасні випадки, що трапились з працівниками автотранспорту під час виконання ними службових обов'язків, розслідуються в установленому порядку з урахуванням матеріалів державних органів з нагляду за безпекою руху. Указані органи повинні видати матеріали свого розслідування не пізніше 10 днів з моменту випадку підприємству, де працює потерпілий. Навіть коли водій винний в усьому, що трапилось, складання акта за формою Н-1 проводиться і випадок береться на облік.

Якщо при нещасному випадку потерпіли два або більше працівників і є випадки, що закінчились смертельним наслідком, ведеться спеціальне розслідування.

Розслідуванню підлягають випадки хронічних професійних захворювань і отруєнь. До професійних захворювань відносять захворювання, яке настає в результаті виконання професійних обов'язків під впливом виробничого середовища Перелік хвороб, віднесених до професійних захворювань, затверджений МОЗ.

Факт професійного захворювання встановлюється на підставі клінічних даних і санітарно-гігієнічної характеристики умов праці, що складається санепідемстанцією на підставі запиту спеціаліста з профпатології лікувально-профілактичного закладу, що обслуговує дане підприємство.

В разі підтвердження спеціалістом з профпатології підозри на профзахворювання, він надсилає хворого до визначених МОЗ спеціальних лікувально-профілактичних закладів.

Розслідування такого нещасного випадку ведеться протягом **7 днів** з моменту одержання повідомлення про профзахворювання. Процес розслідування проводиться комісією, яка призначається наказом керівника санепідемстанції. Працівник санепідемстанції є головою такої комісії. Членами такої комісії є: представник профспілкової організації трудового колективу, представник лікувально-профілактичного закладу, спеціаліст профпатології місцевого органу управління охороною здоров'я і власник підприємства. В комісії можуть брати участь представники центрального органу державної виконавчої влади, місцевих органів державного нагляду за охороною праці, а також спеціалісти науково-дослідних установ і навчальних закладів МОЗ.

Власник підприємства зобов'язаний подати до комісії з розслідування дані лабораторного дослідження шкідливих факторів виробничого процесу з

інструментальним вимірюванням їх значення, необхідну документацію на цей процес (технологічні регламенти, вимоги і нормативи з безпеки, тощо), забезпечити комісію з розслідування приміщенням, транспортом, засобами зв'язку, організувати друкування, оформлення і тиражування матеріалів розслідування.

Комісія завершує свою роботу складанням акта розслідування за установленими нормативними документами формою в п'яти примірниках протягом трьох діб після завершення розслідування. Один із п'яти примірників видається хворому, інші надсилаються організаціям, визначеним законодавством.

Власник підприємства в свою чергу видає наказ, де вказуються заходи щодо запобігання подібних випадків та про притягнення до відповідальності осіб з вини яких допущені порушення санітарних норм і правил, що призвели до виникнення профзахворювання. Про виконання заходів щодо запобігання профзахворюванням власник (керівник підприємства) письмово інформує санепідемстанцію у зазначений в акті термін.

Контроль за правильністю розслідування випадку профзахворювання веде державний нагляд за охороною праці МОЗ. Громадський контроль здійснюють трудові колективи через обраних ними уповноважених - професійні спілки, в особі своїх виборних органів і представників.

7. ОСНОВНІ ВИМОГИ ВИРОБНИЧОЇ САНІТАРІЇ ТА ОСОБИСТОЇ ГІГІЄНИ, ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ

ЗАСОБИ ІНДИВІДУАЛЬНОГО ЗАХИСТУ. ВИРОБНИЧА І ОСОБИСТА ГІГІЄНА.

Для створення безпечних умов праці, попередження нещасних випадків, професійних захворювань і отруєнь, необхідно користуватися засобами індивідуального захисту, які видаються безкоштовно університетом працівникам і передбачені існуючими нормами для працівників, що зв'язані з шкідливими і небезпечними роботами.

До індивідуальних засобів захисту належать:

- засоби захисту органів дихання (респіратори, протигази);
- засоби захисту органів слуху (протишуми різного типу);
- засоби захисту голови (каска, шоломи, головні убори);
- засоби захисту рук (рукавиці, налокітники);
- засоби захисту ніг (спецвзуття різної конструкції, наколінники);
- засоби захисту шкіри (спецвзуття, спецодяг - різноманітні костюми, комбінезони, халати, плащі, фартухи і т.п.; матеріал, який має певні захисні властивості).

Для захисту від враження електричним струмом застосовуються діелектричні засоби (боти, чоботи, калоші, рукавиці, килими).

При роботі на висоті, в ямах, ємкостях застосовуються запобіжні пояси з страховими тросами чи мотузками.

Спецодяг і засоби індивідуального захисту є власністю університету, тому виносити їх за територію університету заборонено. Вони повинні зберігатися в спеціально відведеному для цього місці.

ВИРОБНИЧА САНІТАРІЯ І ОСОБИСТА ГІГІЄНА

В університеті процес навчання передбачає виконання лабораторних робіт, залучення працівників та здобувачів освіти до виконання науково-дослідних робіт. При цьому використовується рентгенівська апаратура і установки, установки високих і надвисоких частот, радіоактивні ізотопи, обладнання високої напруги, великих магнітних полів і т.п.

Проводяться роботи з кислотами, лугами, іншими їдкими рідинами та порошками.

В результаті виконання вищезгаданих робіт може мати місце запоорошеність, загазованість, виникати шум і вібрація, електромагнітні поля і радіоактивне

випромінювання, попадання їдких та отруйних речовин на шкіру або вдихання їх пару, а при неправильному поводженні, навіть, отруєння.

В таких умовах актуальним є дотримання вимог гігієни праці, виробничої санітарії. Нормативними актами з питань гігієни праці є санітарні норми і правила, гігієнічні норми, стандарти тощо.

На виконання вимог цих нормативних документів в університеті плануються кошти цільового призначення. За рахунок цих коштів ведеться придбання спеціального одягу, взуття, медикаментів для комплектування аптечок, безкоштовно видається молоко або рівноцінні йому продукти тим категоріям працівників, які працюють в умовах дії шкідливих факторів. Нормативними документами передбачено перелік професій, які належать до розряду шкідливих. В них дається перелік спецодягу, спецвзуття, захисних засобів, які видаються відповідно кожній категорії працівників.

Оскільки видане в користування взуття, одяг, захисні засоби є власністю університету, то при звільненні працівника підлягають поверненню.

Нормативні документи враховують специфічні особливості праці жінок, як з фізіологічної, так і з соціальної сторони. Ними передбачено умови праці осіб, яким не виповнилося 18 років, та праця інвалідів.

Для виконання вимог санітарно-побутових умов усі працюючі забезпечуються побутовими кімнатами, де працівники мають можливість відпочити під час перерви, харчуються, В кінці робочого дня мають можливість скористатися душовими кімнатами.

Здоров'я працюючих перебуває під контролем медичних працівників, які щоденно можуть надати допомогу будь-кому з них, без обмежень.

Кожний працюючий має право на платну щорічну відпустку. Більшість працівників університету, крім викладацького складу, мають відпустку 24 робочих дні, викладачі 48 робочих днів. Певним категоріям працівників, що мають особливо шкідливі умови праці, надається надбавка до зарплати і даються додаткові дні відпустки.

Щорічно між адміністрацією та профспілковим комітетом укладається колективний договір, де обумовлюються основні напрямки діяльності адміністрації та профспілок в області охорони праці, виробничої санітарії та гігієни праці.

Зупинимось більш докладно на деяких з шкідливих факторів, що трапляються при роботі в університеті.

ЗАПОРОШЕНІСТЬ І ЗАГАЗОВАНІСТЬ

Виробничий порошок за своїм походженням буває органічним (тваринного і рослинного походження) і неорганічним (металевий, мінеральний), а також змішаним.

В повітрі можуть знаходитись продукти випаровування різних хімічних речовин.

До основних способів захисту належать: вентиляція, аспірація, герметизація процесів з утворенням виробничого порошку, а також використання засобів індивідуального захисту (респіратори, маски і інше).

ШУМ І ВІБРАЦІЯ

Шум і вібрація створюють несприятливу дію не лише на органи слуху, але й на нервову систему людини.

Шум - це неупорядковане суміщення звуків різних частот та сили коливань. Для вимірювання рівня шуму застосовується міжнародна шкала, де за одиницю виміру взято бел (б). Практичне застосування має також одиниця в **10 раз** менша - децибела (дб).

Для порівняння можна назвати деякі приблизні значення сили звуку. Людський голос має рівень сили звуку близько **60-70 дб**. Якщо говорити без напруження, то рівень шуму буде в межах **65-70 дб**. Коли треба підвищити голос - **80-85 дб**, більш напружений голос - **99-100 дб**. Якщо слова розмови не можна вирізнити з шуму, то сила звуку вища, ніж **100 дб**.

Дію шумів та вібрацій, що викликаються коливаннями деталей та корпусів машин, зменшують шляхом монтування джерела шуму та вібрацій на спеціальних фундаментах в

окремих приміщеннях, шляхом ізолювання, з'єднання вентиляційної установки з повітропроводом за допомогою брезентових патрубків, застосуванням індивідуальних засобів захисту - протишумів (антифонів).

8. ПЕРША ДОПОМОГА ПОТЕРПІЛИМ. ДІЇ ПРАЦІВНИКА У РАЗІ НЕЩАСНОГО ВИПАДКУ.

ПРИ УРАЖЕННІ ЕЛЕКТРИЧНИМ СТРУМОМ.

В електричних установках дотик до струмопровідних частин, що перебувають під напругою, викликає в більшості випадків судорожне скорочення м'язів. Внаслідок цього пальці, в випадку якщо потерпілий тримає провід у руках, так сильно стискаються, що випустити провід із рук стає неможливо.

Якщо потерпілий торкається струмопровідних частин, то слід, перш за все, швидко звільнити його від дії електричного струму. При цьому необхідно пам'ятати, що без запобіжних заходів торкатися до людини, що перебуває під дією струму, небезпечно для життя.

Першою дією повинно бути вимкнення тієї частини установки, якої торкається потерпілий. При цьому необхідно враховувати наступне:

1. У випадку перебування потерпілого на висоті вимкнення установок і звільнення потерпілого від струму може призвести до падіння його з висоти; в цьому випадку необхідно вжити заходи, що забезпечать безпеку падіння потерпілого, інакше необачне вимкнення може принести не меншу шкоду ніж електричний струм.

2. При вимкненні установки може одночасно бути вимкнене електричне світло і треба одночасно потурбуватися про інші джерела освітлення (ліхтар, факел, свічки, аварійне освітлення, акумуляторні ліхтарі тощо), не затримуючи при цьому вимкнення установки і надання допомоги потерпілому.

Якщо вимкнення установки не можна провести досить швидко, то необхідно вжити заходи для відокремлення потерпілого від струмопровідних частин, а саме:

ПІД НИЗЬКОЮ НАПРУГОЮ

Для відокремлення потерпілого від струмопровідних частин або дроту, слід скористатися сухим одягом, сухим канатом, сухою палицею, дошкою або будь-яким іншим сухим непровідником. Не можна користуватися в таких випадках металевими або мокрими предметами. Щоб відірвати потерпілого від струмопровідних частин, можна також взятися за його одяг, якщо він сухий і відстає від тіла, наприклад, за краї, не торкаючись при цьому доторкання до оточуючих предметів і до частин тіла, не покритих одягом. Не слід також відтягувати потерпілого за ноги без хорошої попередньої ізоляції своїх рук, тому що взуття може бути сирим, а цвяхи чи гачки для шнурування можуть бути провідниками струму.

Для ізоляції рук при рятуванні, якщо необхідно торкнутися частин тіла потерпілого, не покритих одягом, треба надіти гумові рукавички, калоші чи обмотати собі руки шарфом, надіти на руку сукняний картуз, спустити на руку свій рукав і т.п. або накинути на потерпілого гуму,

прогумовану тканину(плащ) або ж просто суху тканину; можна також ізолювати себе від землі, ставши на суху дошку або будь-яку суху підстилку, згорток одягу тощо, що не проводять струм.

При низькій напрузі, коли струм проходить у землю через людину, і останній судорожно стискує в руках один провід, простіше перервати струм, відділивши потерпілого від землі (наприклад, підсунути під потерпілого суху дошку), ніж намагатися розтиснути його руку, дотримуючись, однак, при цьому вищезазначених заходів безпеки як стосовно себе, так і потерпілого. У разі потреби варто перерубати або перерізати проводи низької напруги відповідним ізольованим інструментом. Робити це потрібно з належною обережністю (не торкаючись проводів, різати кожний провід окремо на відстані 0,3-0,5 м один від іншого).

ПІД ВИСОКОЮ НАПРУГОЮ

Для відмежування потерпілого від землі або від струмопровідних частин слід надіти боти, рукавички і діяти штангою або кліщами на відповідну напругу.

При напрузі до **10 кВ**, якщо потерпілий торкається одного полюса або одної фази (струм іде через тіло в землю), можна за допомогою зазначених пристосувань підсунути йому під ноги суху дошку або інше ізолююче пристосування.

На лініях електропередачі, коли звільнення потерпілого від струму одним із зазначених вище способів не може бути здійснено досить швидко і безпечно, необхідно вдатися до замикання всіх проводів лінії і до надійного заземлення їх (відповідно до загальних правил техніки безпеки). При цьому необхідно вжити заходи, щоб накинуті проводи не торкнулися тіла рятівника.

Якщо потерпілий знаходиться на висоті, треба попередити або забезпечити його падіння.

Якщо потерпілий торкається одного проводу, то часто досить заземлити тільки один цей провід.

Здійснюючи заземлення, слід дріт, що для цього використовується, спершу з'єднати з землею, а потім накинути його на лінійні проводи, що підлягають заземленню.

Необхідно також пам'ятати, що і після вимкнення високовольтної лінії на ній, у випадку достатньої ємності, може зберегтися небезпечний для життя заряд і що лише надійне заземлення лінії може забезпечити захист від електричного струму.

ЗАХОДИ ПЕРШОЇ ДОПОМОГИ

Успіх надання першої допомоги залежить від швидкості дії, винахідливості, вміння надавати допомогу. Оживлення потерпілого залежить у більшості випадків від швидкості звільнення його від струму і від швидкості переходу до правильного безперервного проведення штучного дихання. У випадку, якщо потерпілий не дихає зовсім або дихає дуже слабко, зволікання і довгі збори призведуть до загибелі потерпілого.

Заходи першої допомоги залежать від того стану, в якому знаходиться потерпілий після звільнення його від струму.

1. Якщо потерпілий при свідомості, але до цього був у непритомному стані або тривалий час перебував під струмом, то зважаючи на можливість погіршення стану необхідно все ж направити його або доставити до лікаря.

2. При важкому стані обов'язково викликати лікаря (швидко медичну допомогу) на місце.

3. Потерпілого у непритомному стані треба покласти зручно, рівно, спокійно. Розпустити, розстібнути одяг, створити приплив свіжого повітря, вивести зайвих людей. Давати нюхати нашатирний спирт, збризкувати водою (не з рота), розтирати і зігрівати тіло. Терміново викликати лікаря. Якщо потерпілий погано дихає, дуже рідко і судорожно, необхідно зробити штучне дихання і не прямий масаж серця.

4. За відсутності ознак життя (дихання, серцебиття, пульсу) не можна все ж вважати потерпілого мертвим. Смерть часто буває лише такою що здається. У такому випадку повинна бути негайно надана перша медична допомога в вигляді штучного дихання, штучне дихання необхідно робити безперервно до прибуття лікаря.

5. Недопустимо застосовувати для оживлення ураженого струмом спосіб заривання потерпілого в землю, тому що це не тільки даремно, але і шкідливо.

6. Приступаючи до оживлення потерпілого, одночасно з викликом лікаря на місце події слід:

- а) звільнити потерпілого від одягу, що тисне;
- б) забезпечити надходження чистого повітря;
- в) вивести зайвих людей;

г) швидко, не гаючи часу, звільнити рот потерпілого від зубних протезів, слизу, крові і т.п.;

якщо рот стиснутий і легко не розкривається, треба, надавивши пальцем на нижню щелепу, висунути її вперед так, щоб нижні зуби стали попереду верхніх, розтиснути потерпілому рот. Щоб утримати рот в розтиснутому стані, слід взяти будь який продовгуватий предмет, хоча б шматок дерева, обгорнений у хустинку, і залишити між зубами;

д) язик, якщо він глибоко запав, слід витягнути, захопивши носовою хустинкою.

ПРИ ТЕПЛОВИХ ОПІКАХ

Є 4 ступені глибини опіків тканин:

- ***ступінь I (легкий)*** - почервоніння (гіперемія) і набряк шкіри;
- ***ступінь II (середній)*** - утворення дрібних пухирів з прозорим вмістом (руйнуються дрібні лімфатичні судини - лімфокапіляри);
- ***ступінь III а (середньо-важкий)*** - утворення великих пухирів з мутним вмістом (ушкодження шкіри і підшкірної клітковини);
- ***ступінь III б (важкий)*** - частина великих пухирів тріскає, утворюючи мокрі виразки або малюнок «потрісканої землі» (глибокий опік);
- ***ступінь IV (дуже важкий)*** - обуглення, згоряння тіла аж до кісток і ушкодження кістки (некроз), опікова райдуга, шоківий стан пацієнта.

Перша допомога при опіках:

В першу чергу необхідно усунути джерело опіку, та віддалити постраждалого від нього: відтягнути від вогню, скинути тліючий(гарячий) одяг, оголити обпечені ділянки. У важких випадках перевірити наявність життєво-важливих функцій, при їх відсутності приступити до серцево-легеневої реанімації.

Далі охолодити обпечені ділянки: проточною водою (душ, кран), вологими холодними «примочками» протягом 10-15 хвилин, при хімічних опіках - що найменше 30 хвилин. Увага, можна викликати переохолодження, що також негативно вплине на постраждалу людину.

Ввести знеболюючі препарати, накласти асептичну пов'язку. Перед накладанням пов'язки, ділянки обпеченої але неушкодженої шкіри можна тільки протерти антисептиком (етиловий медичний спирт). При масивних опіках, постраждалого поміщають у щойно випрасувані простирадла і терміново госпіталізують машиною швидкої допомоги викликавши її за номером 103. При значних площах опіку, обпеченій людині дають пити багато теплої рідини (чай, розведений регідрон, лужно-сольовий розчин), пов'язки чи простирадла обов'язково злегка зволожують із зовнішньої сторони розчином антисептика (або чистою водою), для сповільнення процесу випаровування тканинної рідини з обпеченої поверхні.

При опіках I і II ст. слід негайно покласти на уражене місце вологу прохолодну «примочку», (змочену водою, слабким розчином ***марганцевокислого калію***). В жодному разі не використовувати примочку зі спиртом, горілкою, одеколоном! Антисептик (або чиста вода) має бути прохолодним (в жодному разі не льодяними). Після промивання можна застосувати ***пантенол***, левіан, диоксизоль, та забинтувати уражене місце або прикрити серветками. Дати випити постраждалій людині знеболюючі (***анальгін, соллодеїн, кетанов, нурофен*** тощо, пам'ятайте, таблетовані препарати діють із затримкою приблизно 30 хвилин).

При наданні першої медичної допомоги забороняється:

- торкатися руками обпалених ділянок тіла;
- підсікати або сікти пухирі, оскільки епідерміс, що відшарувався, тимчасово грає роль біологічного покриття, запобігає вторинному інфікуванню, сприяє загоєнню ран. Пухирі підсікаються або січуться тільки в стаціонарі, при туалеті або первинній хірургічній обробці ран;
- змащувати опікову поверхню аптечними або саморобними мазями і присипками, тертою картоплею, салом, маслом, олією, яєчним білком чи жовтком, кефіром, зеленкою.

Також лікарі категорично проти (при **ПМД**) застосування інших лікувальних мазей, особливо водонерозчинних;

- видаляти прилипли до обпалених поверхонь бітум, каніфоль, клей тощо.

При III-IV ст. на уражені місця накладають стерильні вологі пов'язки з антисептиком. Обов'язкове введення адекватної дози знеболюючих. Необхідно якомога швидше транспортувати такого постраждалого в медичний заклад (**лікарня**), де є опікове відділення. При можливості, дуже добре дати постраждалому випити багато (500-1000 мл) рідини (вода, полівалентні сольові комбіновані розчини: регідрон, поляризуюча суміш, 2% водний розчин соди).

ПРИ ОБМОРОЖУВАННІ

При підозрі на обмороження хворого треба звільнити від мокрого одягу і помістити, якщо це можливо, в теплий, сухий, ізолюючий матеріал, як, наприклад, спальний мішок. Для зменшення втрати тепла важливіше покласти що-небудь під пацієнта, ніж укрити його згори. Якщо дозволяють умови, треба забезпечити венозний доступ для внутрішньовенного введення підігрітих розчинів. Для дихання подається тепле і зволене повітря або кисень.

Перша медична допомога у разі обморожування полягає у якомога швидшому зігріванні ушкодженої частини тіла і відновленні **кровообігу**.

Найбільш ефективно це можна зробити за допомогою теплих ванн. Упродовж **20 – 30 хв.** температуру води підвищують з 20 до 40 °С. Після ванни, якщо в тканинах не спостерігаються зміни, обморожені ділянки протирають **спиртом**, горілкою або одеколоном і розтирають ватним тампоном чи сухими руками до почервоніння шкіри. Якщо ж пошкодження тканин все ж таки відбулося, уражені частини тіла протирають спиртом і накладають стерильну пов'язку.

Не рекомендується розтирати обморожені ділянки снігом - це може призвести до погіршення стану потерпілого.

Під час перебування на холоді треба закривати, де це можливо, всі відкриті ділянки шкіри. Слід періодично перевіряти чутливість обличчя та кінцівок. Якщо ви використовуєте різні мазі для профілактики обморожень, пам'ятайте, що вони можуть дещо захистити від вітру, але не від морозу.

ПРИ СОНЯЧНОМУ АБО ТЕПЛОВОМУ УДАРІ

При перших ознаках теплового удару слід викликати швидку допомогу.

До приїзду лікаря потрібно:

- перемістити потерпілого в тінь або від прямої дії джерела тепла, під голову покласти валик з одягу;

- зняти з потерпілого одяг, що стискує;

- накрити тіло вологою прохолодною простиралом;

- прикладати до лоба і під потилицю холодні компреси (рушник, змочений холодною водою, шматочки льоду, у водійській аптечці є охолоджуючий пакет);

- забезпечити приплив свіжого повітря; відкрити вікна, розстебнути одяг;

- одяг із щільної тканини або синтетики краще зняти;

- обливати тіло холодною водою (**18-20 °С**), якщо є можливість, то прийняти прохолодну ванну;

- потрібно дати прохолодне пиття, міцний чай або каву, якщо дозволяє стан потерпілого;

- якщо стан замутинений, то слід дати понюхати нашатирного спирту. Після надання першої допомоги стан хворого оцінить лікар, в більшості випадків рекомендується постільний режим на кілька днів. Потрібно повністю відновитися після теплового або сонячного удару, тому що існує ризик повторення удару.

ПРИ ПЕРЕЛОМАХ

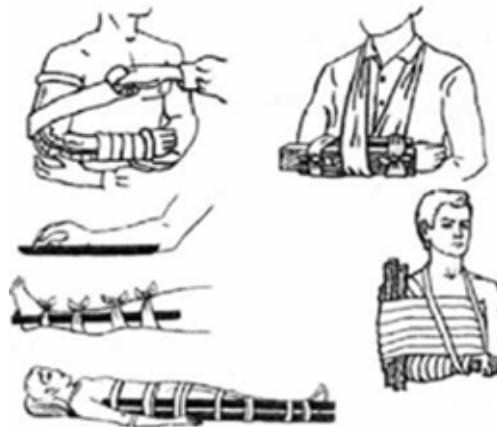
Переломом називається порушення цілості кістки. В області перелому потерпілий відчуває різкий біль, що посилюється при спробі змінити положення. Розрізняють переломи ізольовані (однієї кістки), множинні (двох і більш), поєднані (однієї і декілька кісток з одночасним пошкодженням внутрішніх органів). Переломи бувають закриті і відкриті.

При переломах потерпілому необхідно забезпечити іммобілізацію (нерухомість) пошкодженої ділянки тіла. Це зменшує біль і запобігає подальшому зсуву кісткових уламків та повторному пораненню ними кровоносних судин і м'яких тканин.

При іммобілізації використовуються стандартні шини або будь-які підручні засоби (вузькі дошки, палиці і т.д.). За відсутністю інших засобів знерухомити верхню кінцівку можна фіксацією її до тулуба, а нижню до здорової ноги.

Фіксують не менше двох суглобів з обох боків від перелому. На плечовій і стегновій кістках - не менше трьох. Суглоби і кісткові виступи у всіх випадках обкладають ватяно-марлевими прокладками і закріплюють бинтом.

НАКЛАДАННЯ ШИН:

Закриті переломи - це переломи, при яких рана в зоні перелому - відсутня. Характерними ознаками такого перелому є порушення прямолінійності кінцівки та поява "сходинки" в місці перелому. Відмічається ненормальна рухомість, біль, хруст уламків, припухлість. При закритому переломі не слід знімати з потерпілого одяг, шину накладають поверх неї. До місця перелому необхідно прикласти холод для зменшення болю. Для знеболювання дають **1-2 таблетки анальгіну**.

При переломі ключиці, лопатки нерухомість кінцівки забезпечують накладанням пов'язки "косинка" або пов'язки "Дезо".

Після накладення шини кінцівку з ізольованим переломом фіксують косинкою, смужкою тканини.

Схема надання першої допомоги при закритому переломі:

- знерухомити місце перелому;
- накласти шину;
- дати постраждалому знеболювальне (1-2 таблетки анальгіну);
- на місце перелому прикласти холод для зменшення болю;

- викликати швидку допомогу або доставити постраждалого до лікувального закладу.

НЕПРИПУСТИМО:

- дозволяти постраждалому рухати ушкодженою кінцівкою;
- знімати одяг із зламаної кінцівки;
- прикладати тепло до місця перелому;
- транспортувати потерпілого не наклавши шини.

Відкритий перелом супроводжується порушенням шкірного покриву і появою рани. Вони бувають небезпечними для життя людини через можливість розвитку шоку, крововтрати, інфікування. Ознаками відкритого перелому є: деформація та набряк кінцівок, наявність кісних уламків, наявність рани з кровотечею.

Схема надання допомоги при відкритому переломі:

- перевірте наявність пульсу та дихання;
- у разі необхідності очистіть дихальні шляхи постраждалого;
- забезпечте нерухомість зламаної кінцівки;
- розріжте одяг на місці рани таким чином, щоб можна було накласти пов'язку;
- зупинить кровотечу (обробіть краї рани і накладіть стерильну пов'язку);
- накладіть шини.

НЕПРИПУСТИМО:

- не зупинити кровотечу;
- накладати шини на оголену кінцівку або безпосередньо на рану;
- дозволяти постраждалому рухати пошкодженою кінцівкою;
- торкатися рани, вправляти або видаляти уламки кісток та чужорідні тіла.

Ознакою важких переломів є поза постраждалого "жаба", коли постраждалий не може змінити положення ніг. Стопи його розгорнуті назовні, коліна трохи підняті, розведені назовні. У такому випадку вірогідні ушкодження кульшового суглобу, стегнових кісток, ушкодження хребта.

ПРИ ПОРАНЕННЯХ

а) Якщо немає сильної кровотечі, слід змазати краї рани йодною настояю, накласти стерильну пов'язку. Не слід завчасно промивати рану навіть дезінфікуючими розчинами. Всяка, навіть маленька, рана вимагає догляду за нею з метою запобігання зараження. Особливо уважно слід ставитись до ран, забруднених землею. Разом із землею в рану можуть бути занесені збудники дуже небезпечної хвороби - правця. Тому у випадку отримання ран, в які могла потрапити земля, обов'язково потрібно звертатися до лікаря,

б) Сильна кровотеча при пошкодженні кінцівок. Якщо пошкоджена артеріальна судина (яскраво-червона кров - б'є фонтаном, поштовхами), треба накласти скрутень або закрутку вище пошкодженого місця. Якщо пошкоджена венозна судина (темно-червона кров витікає із рани плавно, спокійно), треба накласти скрутень нижче пошкодженого місця. Після накладення пов'язки потерпілого слід негайно відправити в найближчий медпункт.

ПРИ УДАРАХ

До місця удару прикладати холодні предмети (лід, чисту ганчірку, змочену холодною водою), після чого забите місце щільно забинтувати бинтом.

Не слід, якщо немає поранення шкіри, змазувати місце удару йодом; не слід також розтирати або накладувати зігрівальний компрес, тому що це веде лише до посилення болю. При саднах і пораненнях не можна змочувати місце садна: необхідно його перев'язати і зверху накласти пузир, фляжку або пляшку з льодом, снігом або холодною водою.

ПРИ ЗАСМІЧЕННІ ОЧЕЙ

Вилучення смітинок при їх потраплянні до слизової оболонки повіки або очного яблука починають з огляду слизової оболонки нижньої повіки. Для цього потерпілого примушують дивитись прямо, вгору і великим пальцем відтягують край повіки донизу. Для огляду слизової оболонки верхньої повіки хворому пропонують дивитись прямо, вниз, при цьому край повіки відтягують і вивертають. Знайшовши смітинку, її обережно вилучають вологим тампоном, змоченим у *розчині борної кислоти*. Якщо смітинка не вилучається або перебуває на рогівці, потерпілого направляють до медпункту, *закапавши* очі *розчином сульфацилу натрію* (альбуциду). Після вилучення смітинки око слід повторно закапати розчином сульфацилу натрію (*3-4 рази по 1-2 краплі*).

ПРИ ХІМІЧНИХ ОПІКАХ

Опіки можуть викликатись не тільки предметами, що горять, напруженими або сильно охолодженими, але і речовинами, які мають кімнатну температуру (кислоти, луги). Для попередження хімічних опіків необхідно виконувати спеціальні правила і знати властивості кожної речовини, з якою доводиться працювати (дивись таблицю 1).

Таблиця 1

Назва речовин	Симптоми	Долікарська допомога
Азотна, сірчана, соляна кислоти і оксиди азоту. Луги: їдкий калій, натрій.	При попаданні кислот на шкіру важкі опіки, що супроводжуються сильним жаром і болями.	Негайно протягом 10 хвилин промивати великою кількістю води, потім: а) промити розчином двовуглекислого натрію; б) промити слабким (3-6 % по об'єму) розчином оцтової кислоти чи 1-2% розчином соляної кислоти. У всіх випадках, коли з'являється на місці опіку почервоніння, негайно звертатися до лікаря.
	При попаданні їдких речовин у вигляді рідин, парів і газів у порожнину рота:	а) при попаданні кислоти промивання і полоскання 5% розчином двовуглекислого натрію; б) при попаданні лугів – полоскання 3% розчином оцтової кислоти.
	В очі:	в) при попаданні лугів в очі протягом 10 хвилин промивання 2% розчином борної кислоти, потім обов'язково звернутися до лікаря.
Суміш азотної і соляної кислоти (царська горілка).	Болючі опіки.	Ці ж заходи, що і при опіках азотною кислотою.
Білий фосфор.	Важкі опіки, що супроводжуються сильними болями.	При попаданні бризгів фосфору на шкіру необхідно: а) розмістити уражену ділянку під сильний струмінь води; б) під водою чистою марлею обережно проводити зняття фосфору; в) на обпалене місце швидко покласти тампон із вати або марлі, змоченої 5% розчином мідного купоросу або 4% розчину марганцевокислого калію і звернутися до лікаря.
Бром.	Болючий опік	Див. опіки кислотами
Вапно негашене.	Опік. Болючі тріщини на шкірі. Особливо небезпечне попадання частинок негашеного вапна в очі.	Негайно обмити великою кількістю проточної води, а потім 2% розчином оцтової кислоти або розчином соди і

		звернутися до лікаря.
Плавикова кислота.	Поступово зростаючий біль, потім утворення виразок, які повільно заживають. Особливо небезпечно попадання плавикової кислоти в очі і на нігті.	Промити великою кількістю води, а потім нейтралізувати 10% розчином соди і звернутися до лікаря.
Оцтова кислота.	При тривалому впливі – болючі опіки, екзема.	Змити водою і змочувати уражене місце розчином соди.
Фенол (карболова кислота).	Опіки шкіри.	Місце опіку добре промити спиртом.
	При попаданні в очі.	Очі промити розчином етилового спирту (14г 96% спирту на 1 л води). Викликати лікаря.

У серйозних випадках після надання першої допомоги необхідно негайно звернутися до лікаря.

ДІЯ ХІМІЧНИХ РЕЧОВИН НА ОРГАНІЗМ ЛЮДИНИ ЧЕРЕЗ ДИХАЛЬНІ ШЛЯХИ

СИМПТОМИ ОТРУЄНЬ І ЛІКУВАЛЬНІ ЗАХОДИ ДО ПРИБУТТЯ ЛІКАРЯ

Якщо причина отруєнь відома, негайно виконуйте вказівки приведені в таблиці 2:

Таблиця 2

Назва речовин	Симптоми	Долікарська допомога
Пари кислоти соляної і сірчаної (при нагріванні вище 200 °С)	Сильне подразнення дихальних шляхів, кашель, задушливість.	Свіже повітря, спокій. Негайна лікарська допомога.
Пари азотної кислоти – окисли азоту.	Сухість дихальних шляхів, задушливість, після сильного приступу може наступити тимчасове поліпшення, що через 2-12 годин може змінитися різким погіршенням, сильною слабкістю, зростанням кашлю.	Абсолютний спокій, навіть при помірному отруєні. Вдихання кисню. Лікарська допомога.
Аміак (стиснутий у балонах).	Сильне подразнення дихальних шляхів, сльозотеча, нежить, кашель, слиновиділення, утрата голосу.	Лікарська допомога. При утраті свідомості – штучне дихання.
Пари ацетону	Головний біль, запаморочення, легке сп'яніння, нудота, сльозотеча.	Чисте повітря. Лікарська допомога. При утраті свідомості – штучне дихання.
Пари бензолу.	Збудження, подібне сп'янінню, головний біль, потім втрата свідомості: можуть бути судороги рук і ніг.	Свіже повітря (уникати охолодження), абсолютний спокій. До приходу лікаря давати вдихати кисень.
Пари кристалічного йоду.	Загальна слабкість, різке подразнення очей і дихальних шляхів, запаморочення, шум у вухах, утрата свідомості.	Вдихати водяні пари з домішками нашатирного спирту, лікарська допомога. Очі промити 1% розчином гіпосульфіту.
Вапно негашене (пари).	Подразнення дихальних шляхів, чихання, кашель, утворення дрібних болючих виразок у носі.	Негайне відправлення до лікаря.
Пари плавикової кислоти.	Сльозотеча і слинотеча, іноді блювота, кольки, відчуття задушливості.	Вдихання нашатирного спирту, чисте повітря, спокій, лікарська допомога.
Сірчаний газ	Подразнення дихальних шляхів і очей, печіння в гортані, кашель, стиснення в грудях; у важких випадках задишка, посипання, сльозотеча.	Промивання носа, полоскання носа, полоскання слабким розчином соди. Спокій, лікарська допомога.
Сірковуглець.	Збудження, що нагадує сп'яніння, розлад зору. У важких випадках блювота, розлад дихання, розлад мови,	Чисте повітря, спокій, негайне відправлення до лікарні.

	вскрикування, спроби бігти.	
Сірководень.	Солодкуватий присмак у роті, збуджений стан, головний біль, запаморочення, блювота, загальна слабкість, втрата свідомості.	Чисте повітря. У важких випадках – штучне дихання, кисень.
Хлор.	Сильне подразнення дихальних шляхів, болісний кашель, задуха, сильна слабкість.	Спокій, навіть при помірному отруєні. Вдихання кисню. Лікарська допомога.
Пари броду.	Кашель, носова кровотеча, запаморочення, головний біль. При великих концентраціях: Коричневе забарвлення язика, характерний запах видихуваного повітря, нежить, кашель, охриплість, задуха.	Вдихання 3-5% розчину аміаку, промивання розчином соди очей, рота і носа. Спокій, вдихання кисню. Відправлення до лікарні.
Окис вуглецю, ацетилен, світильний газ.	Відраза до їжі, кашель, подразнення очей, шум у вухах, тремтіння рук і всього тіла. Сильний головний біль, нудота, пульс слабкий, неправильний.	Свіже повітря, не припускати охолодження тіла. Якщо дихання слабке або переривчасте, дати вдихати кисень. Якщо дихання зупинилось, робити штучне дихання в поєднанні з киснем. Спокій, направлення до лікарні.
Пари ртуті.	Металевий смак у роті, запах із рота, слинотеча, біль при позіханні. Темна кайма сірчистої ртуті на яснах і губах.	Лікарська допомога. В середину: білок яйця, касторова олія.
Свинець і його сполуки.	Болі в животі (кольки), блювота, виділення в'язкої слини. Головний біль, пульс то прискорений, то уповільнений.	Направлення до лікарні.
Пари фенолу (карболова кислот)	Стан, подібний сп'янінню, головний біль, запаморочення, болі в шлунку, нерівномірне дихання, неправильний пульс.	Чисте повітря, спокій. Лікарська допомога.
Окис цинку.	Загальна слабкість, холодний піт, озноб, лихоманка; при сильному отруєні – нудота, блювота.	Якомога більше молока, спокій, лікарська допомога.

Подача кисню для дихання: на носик лійки **12 см** надіти гумову трубку, з'єднати її з джерелом кисню. Лійкою покривається ніс і рот потерпілого.

ПРИЙОМИ ШТУЧНОГО ДИХАННЯ

До недавня штучне дихання проводили ручними методами (по Шеферу або по Сильвестеру). їх називали першим і другим засобом штучного дихання. Проте ці методи не забезпечують надходження достатньої кількості повітря в легкі потерпілого. Тому останнім часом стали застосовувати новий найбільше ефективний засіб поживлення організму при поразці електрострумом: вдмухування повітря з легких (із рота) надаючого допомогу у рот або в ніс потерпілого. Новий засіб одержав назву **«із рота в рот»** («із рота в ніс»).

Потерпілого кладуть на спину на жорстку підставу - лавку, підлогу і т.д., під лопатки підкладають валик з одягу, підводять під потилицю ліву руку і відкидають голову тому, у результаті чого можна відчинити рот і звільнити його від слизу за допомогою носової хустки або марлі (**рис. 1, а і б**).

Рис. 1. Спосіб штучного дихання «із рота в рот» та із рота в ніс»

Надаючи допомогу підводиться з лівої сторони від потерпілого, робить два-три глибоких вдиху і вдмухує через марлю або хустку повітря зі свого рота в рот або ніс потерпілого.

При вдмухуванні через рот надаючи допомогу повинний закрити своєю щогою або пальцями ніс потерпілого, при вдмухуванні через ніс йому потрібно закрити рот.

Після закінчення вдмухування рот і ніс потерпілого варто звільнити, щоб не мішати вільному видиху. Потім цикл повторюють. Частота штучного дихання не повинна перевищувати **12-16 разів у хвилину**. Дихати слід глибоко.

При проведенні штучного дихання можна користуватися трубкою (повітроводом), вигнутої у виді букви S із круглим щитком посередині (рис. 2).

Рис. 2. Штучне дихання за допомогою гумової трубки

Трубку вводять у рот потерпілого опуклою стороною до язика і повертають на 180°, що утримує язик від западання і дає вільний доступ повітря в гортань. Наявний у повітроводі щиток утримує трубку в потрібному положенні і не заважає щільно закривати рот потерпілого щоб уникнути довільного виходу повітря назовні.

Не варто припиняти штучне дихання тільки з'явиться перший слабкий вдих. При ньому штучний вдих потрібно пристосовувати до моменту початку самостійного вдиху.

Якщо в постраждалого не прощупується пульс, одночасно зі штучним диханням потрібно проводити непрямий масаж серця, для чого потерпілого звільняють від одягу, що стискує. Надаючи допомогу стає зліва від потерпілого, накладає на нижню частину його грудної клітини долоню витягнутої до відмови руки, а іншу руку для посилення натиснення накладає на першу (рис. 3).

Рис.3.Масаж серця

Натискати на грудну клітину слід поштовхами, зміщуючи її на **3-4 см** після кожного натискання, руки потрібно швидко віднімати від грудної клітини, щоб не мішати її вільному випрямленню. **Частота натискань** повинна бути приблизно **один раз у секунду**, після **3-4 натискань роблять на 2 сек. перерву** (на час вдиху і початку видиху). Варто остерігатися натиснення на груди́ну під час вдиху, тому що це перешкоджає диханню.

Якщо першу допомогу надає одна людина, то **при відсутності пульсу** в потерпілого йому **роблять 2-3 глибоких вдмухування**, після чого **протягом 15-20 сек. масаж серця**, а потім **2-3 глибоких вдиху штучного дихання і знову повторюють масаж серця** і т.д.

Щоб підвищити ефективність масажу, варто підняти ноги потерпілого і покласти їх у піднятому положенні.

Масаж серця і штучного дихання потрібно продовжувати до появи в потерпілого самостійного дихання. Про відновлення серцевої діяльності свідчить поява пульсу, що зберігається, якщо на декілька секунд припинити масаж.

ТРАНСПОРТУВАННЯ ПОТЕРПІЛОГО

Переносити або перевозити потерпілого слід дуже обережно, щоб не завдавати йому біль. Перенесення здійснюється на носилках. Підіймати і класти потерпілого на носилки потрібно по команді, щоб запобігти небажаним струсам. В подібних випадках необхідно щоб хтось притримував травмоване місце. При переломі хребта або нижньої щелепи, потерпілого кладуть на живіт вниз лицем. При переміщенні потерпілого по рівному місцю його несуть вперед ногами. При підйманні в гору • навпаки. Щоб носилки не розгойтувались. треба рятуючим йти вперед і невисоко підіймати ноги, щоб не створювати поштовхи.

Начальник відділу ОП

С. О. Єльманов

ПОГОДЖЕНО

Перший проректор

В. Г. Прушківський

Начальник юрвідділу

Т. М. Петрова